

VIDEO › Kunst sinu ümber. Uue ajastu skulptor Edith Karlson

Maria Arusoo
KAASAEGSE KUNSTI EESTI Keskuse juhataja

7. veebruar 2020, 20:00

Kunstnik Edith Karlson oma ateljees. FOTO: Sander Ilvest

Edith Karlson on skulptor, kelle mängulisse, fantaasiarikkasse ja meisterlikku loomingusse mahub nii tsirkusloomi, verd purskavaid hunte ja dinosaurusi kui ka silikoonist nülitud inimnahka meenutavaid lühtreid. Tema loomingus kohtuvad vaimukas ja kriitiline peegeldus isiklikust elust ja ühiskonnas toimuvast. 2019. aasta jooksul kuuel(!) näitusel osalemise eest pälvis Edith Karlson eelmisel nädalal kultuurkapitali aastapremia.

▶ KUULA ARTIKLIT

Alustame kohe täitsa algusest: kuidas sinust sai skulptor ning mis sind selle juures võlub?

Ma poleks elu sees tulnud ideele minna skulptuuri õppima, tahtsin saada graafikuks, kuid sõbranna isa andis nõu kandideerida skulptuuri, kus oli väiksem konkurss. Tulin siis Raja tänavale (EKA skulptuuriosakonda – M. A.) katseid tegema ning anti ülesanne modelleerida lõmmis õllepurki! Ma polnud kunagi midagi savist teinud ja see oli nii uskumatult raske, et mõtlesin, et skulptuur on ikka haigelt keeruline. Sellest plekkpurgi modelleerimisest sai silmi avav kogemus ja tagasiteed enam polnud: mul tuli jonn sisse ja tahtsin endale skulptuuri tehnika selgeks teha.

Kunstist me ümber peaks saama normaalsus ja see on aja ja harjutamise küsimus, võtku see kas või 200 aastat. Inimestele tuleb selgeks teha, et see on väärtus nende keskkonnale ja ruumile.

Alustasin täielikust teadmatusest, kuid kunstimaailm hakkas aina põnevamana tunduma. Too aeg oli Raja tänav koht, mis oli täis savikaste ja oma ruumidesse peitu pugenud vanamehi ning keegi ei tegele nüüd õpilastega eriti. Alles magistriõppe ajal vahetusid õppejõud ja asjad hakkasid arenema.

Kuid ma tegin omal käel väga palju tööd ja avastasin tehnikaid. Kui tahad olla skulptor, tuleb töötada teise kunstniku juures: praktika on kõige alus. Alles siis näed, mida see kõik endast üldse kujutab, ning õpid ja arened tehniliselt palju.

On asju, mida ei saagi kunagi lõpuni kätte või selgeks õppida, näiteks vormi võtmine. Olen 16 aastat vorme võtnud, kuid ikka juhtub, et vahel läheb midagi pekki. Ja teed jälle uuesti.

Vabakutseline äraelamine on loomeinimese igapäevapraktikas, kuid nüüd ka kunstipoliitikas üks olulisi küsimusi. Sina said kolm aastat kunstnikupalka, mis esmapilgul tekitas tavainimestes ja tegelikult ju ka kirjanikes-kunstnikes päris palju segadust. Mis on sinu ja kunstnikupalga suhe?

Kunstnikupalk on kolm aastat võimaldanud mul stressivabalt töösse süveneda, ilma et ma oleks pidanud kogu aeg muretsema, kuidas kraapida kokku sente, et saada makstud üür ja kommunaalkulud. Ma teen nii või naa iga päev tööd, kuid nüüd sain nagu normaalne inimene selle eest palka ja mul on tervisekindlustus. See annab tunda ka loomingus, sest sain tegeleda täismahus sellega, mis ongi mu töö.

Arvan, et paljud inimesed ei tea tegelikult, kui palju kunstnik näituse tegemise eest teenib. Näiteks mina tegin eelmisel aastal kuus näitust ja mu töötasu kõigi näituste eest kokku oli umbes 3400 eurot terve aasta peale. Sellega ennast ja oma peret ära ei elataks.

Õnneks saan tänu oma tehnilistele oskustele skulptorina end pärast kunstnikupalga lõppemist erialase tööga üleval pidada, sest teen teistele kunstnikele vorme ja muud sellist.

Kuidas ja mis impulssidest su teosed tekivad?

Mu teosed kasvavad üksteisest välja väga pika aja jooksul. Olen kogu aeg avatud ja tähelepanelik ümbritseva ja enda sees toimuva suhtes, töötan pigem kõhu ja seljaajuga. Märkan, otsin ja lausa kogun seiku igapäevaelust, see on esimene liikumapanev jõud. Kord nägin kulli, kel oli surnud lind suus, ja sellest tekkis lindude seeria, Hiiumaa rannast leitud hülgekorjusest sai EKKMis eksponeeritud teose „Lühike lugu“ alguspunkt. Tihti seisavad need ideekillud aastaid, kuni tuleb järgmine element või seik, mis moodustab nad tervikuks. Isiklik põimub ühiskondlikuga.

Skulptorina võiks üks su mängumaa olla avalik ruum. Eestis aga ei leia linnapildis just eriti palju kaasaegset kunsti. Kas usud, et protsendikunst (kunstiteoste tellimise seadus) võib seda olukorda mõnevõrra parandada?

Avalikus ruumis võiks kõvasti rohkem kaasaegset lähenemist ja eksperimenteerimist olla, praegu näeme kas suhteliselt klassikalisi skulptuure, konservatiivseid monumente või siis arhitektide disainitud huvitavaid lahendusi, kuid kaasaegne skulptuur on vaeslapse rollis.

Mind huvitaks väga linnaruumis töötada, mulle meeldiks näha näiteks oma „Kummitusi“ väliskulptuuridena või siis dinosaurust või perekonna grupiportreed, mis on praegu Kumus, kuid kunstnikuna linnaruumi teoseid teha on keeruline ja kulukas.

Eratellimused ja protsendiseaduse kunstihanked on skulptorile peaaegu ainus võimalus midagi monumentaalsemat luua, kuid hangete puhul on palju korralduslikke probleeme. Siiski on protsendiseadus väga tähtis algatus, seda tuleb jätkata, et kunsti oleks iga päev rohkem me ümber, et inimesed harjuksid sellega.

Kohatine vaenulikkus, võõristus ja teadmatus kunsti suhtes on kahjuks tugev, sest me oleme nii noor rahvas ja kultuurikiht on õhuke, meid ei ümbritse iga päev kunst, rääkimata veel kaasaegsest kunstist. Kunstist me ümber peaks saama normaalsus ja see on aja ja harjutamise küsimus, võtku see kas või 200 aastat. Inimestele tuleb selgeks teha, et see on väärtus nende keskkonnale ja ruumile.

Kunstnik Edith Karlson oma ateljees. FOTO: Sander Ilvest

Milline on sulle endale ideaalne avalik ruum?

Ideaalne avalik ruum oleks ainult pargid igal pool, linnud, oravad, kitsed ja mitte ühtegi autot. Palju taimi ja lilli ja võimalikult vähe autoteid. Ka purskkaevud meeldivad mulle väga. Vaat see oleks mu unistuste avalik ruum, kus rohelus ja kunst oleks prioriteediks.

Nagu mainisid ka ise, on kunstnikuna su töö pidev ühiskonna ja elu jälgimine. Milliseid tundeid praegu maailmas ja Eestis toimuv tekitab?

Vahel tundub kõik nii skisofreeniline, justkui sõidaksime persekursil! Ajaloo tunnetamine ja mäletamine on see, millega peaksime tegelema, sest ohtlikuks läheb siis, kui kaovad võrdlusmomentid. Jube mõelda, mida toob kaasa see, kui meie minevikutunnetus ja mäletamine lõplikult haihtuvad.

Kuid teiselt poolt, kui mõtlen tagasi lapsepõlve peale, kus korstnatest tuli rebasesabasid ja kui palju loodust saastati, kui teadmatud oldi igasuguste ohtlike ainete suhtes – isegi skulptorid panid endale vorme võttes polüestervaiku otse naha peale –, siis see tundub muidugi praegusega võrreldes väga õudne. Rääkimata vanaemast, kes elas ajal, mil sõjad ja genotsiid olid ka meie aladel. Siis tekib küll tunne, et mis meil praegu häda. Tegelikult on hästi, üritaks hoida positiivset tooni. Arvan, et igal asjal on põhjus. Lollus saab välja karata vaid sealt, kus selleks on pinnas, kuid kui see välja kargab, siis asuvad kohe õnneks tööle ka tasakaalustavad jõud. See on normaalne elu kulg ja -ring ja nii asjad käivadki.

Lõpetuseks üks fantaasiamäng: kes sa oleksid, kui sa ei oleks kunstnik?

Loomaarst ma ei saaks olla, kuigi lapsena unistasin sellest – ma nutaksin ennast surnuks. Ma võiks vast ükskõik kelle assistent olla, täita käske. Ei, tegelikult pole see võimalik. Tead, mul on tunne, et ma saakski ainult kunstnik olla. Olen proovinud paljugi muud, kuid see on välistatud. Ma olen praegu õiges kohas, skulptorina olen õnnelik. Igaühel omad liistud.

Edith Karlsoni teost „Pere“ (2019) analüüsib Triin Tulgiste:

Edith Karlson "Pere" (2019). Vaade näituselt "Sisse, sisse, ukse on lahti!" Kumus.
FOTO: Hedi Jaansoo

Edith Karlsoni „Pere“ (2019) kujutab kolme elukat: kahte suuremat ja ühte väiksemat kuju, kellest üks hoiab süles klaaskasti. Selle seest paistab miniatuurne „traditsiooniline perekond“: ema, isa ja kahe lapse nukumõõtu kujukesed.

Kahe vormilt väga erineva pere vahel tekib paratamatult võrdlusmoment. Klaaskastis, n-ö ideaalse pere mudelversioonis, näeme puhvis ja uhket isa esiplaanil, rahulolevat ema diivanil ja ontlikult riides tüdruku ema kõrval ja poega isa selja taga. Tuba, milles nad asuvad, on klassikaliselt kodanlik: lilleline tapeet, lühter ja pehme diivan, seintel mõned raamitud maastikuvaated. Kastikese absurdus ja vanamoodne vorm kanduvad teoses paratamatult üle ka sellele, mida see tähistab: selgelt paigas soorolle, kindlat pere struktuuri ja ideaal maailma, mida see proovib etendada.

Karlsoni loodud kollipere robustne vorm ja seda ümbritsev kliiniline valgus ei mõju esmapilgul eriti õdusalt. Näituseruumis tekib kujudega aga mingisugune üllatav solidaarsus ja esmane kohutav mulje kaob. Märkame, kui inimlik on elukapere, võrreldes kastikese perega, kui palju loomulikum on nende kehahoiak, kui ilmekad on maskitaolisest vormist hoolimata nende näod. Tekib küsimus, kumma perega me ise rohkem samastume või kas ongi üldse olemas klaaskastimaailma ideaalperesid. Skulptuuride otse vaataja poole

suunatud pilgud sunnivad paratamatult mõtlema inimeste õigusele ise oma perekonna vormi ja olemust valida, kohustuseta seda pidevalt õigustada või rünnakute eest kaitsta.

Edith Karlson (1983)

- Eesti Kunstiakadeemia installatsiooni ja skulptuuri eriala (BA 2006, MA 2008)
- Köler Prize'i publikupreemia (2015)
- Kunstnikupalga saaja 2018–2020
- Kultuurkapitali kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali aastapreemia (2020)
- Praegu saab Edith Karlsoni töid näha viimaseid päevi Kunstihoone galerii näitusel „Õed“ ja Kumu näitusel „Sisse, sisse, uks on lahti!“
- Uus näitus avatakse 13. veebruaril Viljandis Rüki galeriis

Uus rubriik "**Kunst sinu ümber**" tutvustab Eesti kaasaegseid kunstnikke ja küsib, mida arvavad nemad meid ümbritsevast maailmast. Sari sünnib koostöös **Kaasaegse Kunsti Eesti Keskusega**. See sisaldab intervjuud valitud kunstnikuga, ühe teose lähivaadet ning videolugu selle kunstniku loomingust.

